

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדביט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ב, ו)
 נלב"ע ב"ו באדר א' ה'תשנ"ה תנצ"ב

חסד לאומים חטאת

ראש חלול, הרב זכריה טובי שליט"א

פרשת "וירא"

ט"ו במרחשון
 ה'תשע"א
 גיליון מס' 152
 (שנה רביעית)
 זמני השבת

ת"א	י"ם	החלקה נרות
16:40	16:19	
17:37	17:35	צאת השבת

אברהם אבינו, אבי האומה, יסד בראש התשתית את החסד כבנין אב שעליו עומד העולם: "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג). דוגמה מאלפת לחסד של אברהם מצויה בתחילת פרשתנו: "והוא יושב פתח האוהל כחום היום" (בראשית יח, א). דורשים חז"ל: "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא עליו המלאכים בדמות אנשים" (רש"י שם).

החסד הראשון של אברהם אבינו הוא הכנסת אורחים, שעליו אמרו חז"ל: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה" (ילק"ש ח"א רמז פב). ולכאורה הדברים תמוהים: כאשר התורה באה לתת דוגמא של "חסד לאברהם", מדוע היא מביאה דוגמא של חסד "מדומה"? הרי האורחים שהגיעו אל אברהם היו מלאכים אשר אינם זקוקים להכנסת אורחים, ורק עשו עצמם כאלו אוכלים ושותים - אבל בפועל לא גמל אברהם עמהם שום חסד. ומדוע ראתה התורה להציב בפתח מעשה החסד של אברהם דוקא דוגמא שאינה של חסד אמיתי? וכי חסרים מעשה חסד של אברהם אבינו שהיו הלכה למעשה אשר מהם נוכל ללמוד לדורות חסד מהו?!

הגמרא מספרת על מעשה הכנסת האורחים בפרשתינו (ב"מ פו):

אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים. שדריה לאליעזר למיפק לברא, נפק ולא אשכח (שלח את אליעזר לחפש אורחים בחוץ ולא מצא). אמר: לא מהימנא לך, היינו דאמרי תמן, לית המנותא בעבדי. (אני לא מאמין לך; זהו מה שאומרים אין אמונה בעבדים).

דברי הגמרא תמוהים ביותר. אליעזר היה עבד אברהם, שהתורה מעידה עליו שהיה הנאמן בכל ביתו המושל בכל אשר לו, וחז"ל דרשו עליו שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. כיצד אומר עליו אברהם: אני לא מאמין לך שאין אורחים בחוץ, וזהו מה שאומרים אין אמונה בעבדים - אתמהא!

על מנת ליישב את הדברים, צריך להבין את מהות החסד של אברהם אבינו. שלמה המלך אומר: "צדקה תרום גוי, וחסד לאומים חטאת" (משלי יד, לד). צדקה שעם ישראל עושים מרוממת אותם, אך חסד של אומות העולם היא חטאת. וצריך להבין מדוע?

"החסד" ביהדות, אינו נובע רק מתוך רחמים וחמלה על הזולת, אלא מתוך הרצון של האדם להטיב ולעזור לזולת. "החסד" - עשיית הטוב, הוא תכלית בפני עצמה, משום שהוא ביטוי להליכה בדרך ה' כמאמר חז"ל: "מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים" (עי' שבת קל"ג). באמצעות עשיית החסד האדם מתקשר לבוראו ולכן יש רצון פנימי, טבעי, של האדם לעשות חסד עם הזולת. בשל כך, אברהם אבינו, על אף שאין אורחים בחוץ מחפש לעשות חסד, הוא שואף לבטא את הרצון הפנימי שלו ללכת בדרך ה'. חסד כזה הוא רק ביהדות. אך אומות העולם העושים חסד, עושים זאת רק בגלל רגש של חמלה ורחמים כדי לעזור לזולת, ועל זה נאמר "חסד לאומים חטאת" - אין זה חסד אידיאלי ומושלם.

מעתה מובנים דברי חז"ל הנ"ל. אליעזר שהוא עבד, יוצא החוצה ואינו רואה אורחים. הוא מבין שאם אין אורחים אין צורך בגמילות חסדים, אך על זה אומר אברהם "לית המנותא בעבדי" - אתה אינך מבין מהו "חסד לאברהם"! את החסד שלי צריך לעשות מתוך רצון פנימי; צריך "לחפש" את הכנסת האורחים. לעומת זאת, אצלך החסד אינו נובע מתוך אמונה, אלא מתוך רחמים, ולכן זהו אינו חסד מושלם.

לפי"ז מובן מדוע התורה נתנה דוגמא דוקא של חסד כזה, שבפועל לא נעשה בו שום טובת הנאה. זאת משום שהתורה רצתה ללמד אותנו מהו "חסד אמיתי" - חסד שבא מתוך הרצון הפנימי של האדם לעשות חסד ולא מתוך רחמים על האדם הנזקק לחסד.

יסוד זה עולה גם ממה שאמרו חז"ל: "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית" (רות רבה פ"ה). חז"ל למדונו שהעני הוא לא מטרה אלא אמצעי, והמטרה היא שהאדם יעשה חסד כדי שיתקרב אל הקב"ה וישלים את עצמו. לכן, אדם שגומל חסד ונותן צדקה אינו עושה טובה רק לחבירו אלא בעיקר עושה טובה לעצמו וע"ז נאמר "גומל נפשו איש חסד" (משלי יא, יז).

עריכה: חוטי פקטר.

מילון יבנה ע"מ ישיבת "כרם ביבנה" גושבת מרחק נתיב אשכולות Eshkolot@gmail.com

מילון אשכולות ע"מ ישיבת "כרם ביבנה" גושבת מרחק נתיב אשכולות www.KBY.org

נא לשמור על קדושת הגליון!

סיבוב חר"י מרא"ן וארזכי שחכ

למסקנה כותב החת"ס שנהגו להצריך היתר מאה רבנים בכל מקרה שרוצה לישא אשה שניה, אפילו במקום שהיא פשעה, כגון אשה שהמירה דתה, אם אין אפשרות לתת לה גט מחמת שאינה כאן.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל⁵ - רוח אחרת עמו. הוא מסביר שראשית כל צריך להבין מדוע בעוד שבהוראת איסור והיתר אנו סומכים על רב אחד, בחדר"ג הצריכו מאה רבנים?

ישנן שתי אפשרויות:

א. רבינו גרשום ובית דינו תיקנו חרם **בכל המקרים**, אפילו במקרים שהבעיה היא אובייקטיבית כגון באשה שנשתטית, אך התנו תנאי שיש רשות ביד מאה רבנים להתיר כשיש צורך גדול.

ב. ייתכן לומר שלא גזרו בכל המקרים, כגון בנשתטית, אך תקנו שבמקרים כגון אלו אם ירצה היתר אזי יצטרך לטרוח ולחפש מאה רבנים עבור היתר זה, ואולי מתוך הטרחה המרובה שהטילו עליו יחזור בו מרצונו הראשון ויסכים להישאר עמה או להמתין עוד זמן עד שתתראפא (כלומר, עניין מאה רבנים אינו אמצעי להתיר את האסור לא מעין הרתעה כנגד בעלים פזיזים).

הנפק"מ בין שני הטעמים תהיה במקום שהאשה אסורה עליו, שלטעם הראשון אפשר לומר שלא חילקו בגזירתם, וכיוון שקידושין תופסים בה אז אם נתיר לו בסתם לישא אחרת יש פה איסור שתי נשים, וממילא צריך היתר מאה רבנים.

אך לפי הטעם השני, שכל עניין מאה רבנים הוא לעכב אותו שלא ימהר להיפרד מאשתו הראשונה, א"כ במקום איסור בוודאי שלא הצריכו זאת, דאדרבה אנו מעוניינים שימהר להיפרד מזאת שאסורה לו.

ולמסקנה סובר הגר"מ פיינשטיין שאף לטעם הראשון, לא מסתבר שגזרו רבינו גרשום במקום שאסורה עליו, דאיזה צורך יש לאסור ואח"כ לומר שאפשר להתיר, שהרי היא אסורה עליו בצורה מוחלטת. רק במקרים כמו נשתטית, שהדברים לא חד משמעיים מפני שיכול להתראפא או שלפעמים המצב לא חמור כ"כ ויכול להמשיך ולחיות עמה, דווקא שם תיקן להצריך שידונו מאה רבנים על כל מקרה לגופו. ולכן בנידון דידן, מותר לכהן שאשתו אסורה עליו (מחמת שהיתה גרושה) לישא אשה שניה ואינו צריך להתיר מאה רבנים.

זיכוי גט

בנוסף להתיר הנ"ל, ישנה אפשרות לזכות לה גט ע"י אחר. ואע"פ דקי"ל שאי אפשר לזכות לאדם דבר נגד רצונו, ובנידון דידן האשה מסרבת לקבל גט כדת משה וישראל, כיוון שסרובה הוא כדי להרע לבעלה בחושה שלא יוכל להינשא, אילו היתה יודעת שזה לא נכון, ולא זו בלבד, אלא לטובתה הוא שאם בעתיד תרצה להינשא לאדם אחר חייבת היא לקבל גט כדת, אנו אומדים בדעתה שבאמת ניחא לה בזה, ולכן מועיל הזיכוי.

⁵ אהע"ז ח"א סי"ב

עשה בכהן שעבר ונשא גרושה. לאחר זמן החליטו להיפרד, ואכן התגרשו בגירושין אזרחיים (שאינן להם שום תוקף הלכתי). כעת מבקש האיש להינשא שנית, אלא שהאישה אינה מסכימה לקבל גט כריתות. מה תקנתו?

התקנות וטעמן

החת"ס¹ בתשובה על שאלה דומה מבאר, שרבינו גרשום מאור הגולה תיקן שתי תקנות שונות:

א. שלא לגרש אישה בעל כרחיה. ותקנה זו נעשתה כסייג לתורה על מנת לגדור גדר בפני אנשים לא מהוגנים, שלא יוכלו לזלזל בנשותיהם ולעשות בהן כרצונם. והטיל חרם על דבר זה ללא הגבלת זמן, וללא אפשרות להתירו בשום צורה, והדבר התקבל בכל ישראל.

ב. תקנה שניה התקין, שלא ישא אדם אשה שניה על אשתו (בעודה אשתו). ואין טעמה משום סייג, אלא כדי שלא ירבו מריבות בתוך הבית. תקנה זו הוגבלה (כנראה) עד סוף האלף החמישי, וגם תנאי יש בה שאם יראו חכמי הדור צורך בדבר אפשר יהיה להתירה ע"י הסכמת מאה רבנים. אמנם, דבר זה (שלא לישא שתי נשים) נתקבל רק בחלק מקהילות ישראל.

לגבי התקנה הראשונה, הסכימו חכמי הדורות שבמקרים מסויימים מתירים לגרש בעל כרחיה. אם היא אסורה עליו, כגון בעוברת על דת², פסק הרמ"א³ שיכול לגרשה בע"כ.

נמצאנו למדים, שהתקנה הראשונה שהיא חמורה יותר, שהרי לא הוגבלה בזמן ואין אפשרות למאה רבנים להתירה, יש בה קולא, דבמקום איסור יכול לגרשה בע"כ מיד ללא צורך בהיתר מיוחד. לעומת זאת התקנה השניה שהיא קלה יותר, שהרי נתנה רשות במקרים מסויימים להתירה ע"פ מאה רבנים, אך אין מציאות שמתירים בצורה מיידית ללא מאה רבנים.

מתי כופין ומתי לא

בתשובת שב יעקב⁴ מחדש שיש לחלק בין שני מקרים. אם האשה לא פשעה בשום עניין, כגון במקרה שאדם שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה לו, ודאי אין לגרשה בעל כרחיה, אלא יטרח ויחפש מאה רבנים שיסכימו להתיר לו לישא אישה שניה.

אך אם פשעה האשה, כגון בעוברת על דת, מתירים לו לגרשה בעל כרחיה ואינו צריך לטרוח להביא היתר ממאה רבנים כדי לישא אשה אחרת.

¹ אהע"ז חלק א' סי' ג'

² כתובות עב ע"א

³ אהע"ז סי' קט"ו ס"ד

⁴ אהע"ז סי' א'

לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם כו"; ; אחריו שער עבודת ה', ואחריו שערים על הבטחון, על "יחוד המעשה לה", על העונה, התשובה וחשבון הנפש, ועל הפרישות ואהבת ה'.

על כך יש מקום לתמוה - מה מקום בתחום המוסר יש לשער שלם בענין החקירה בשאלות אלה? ותמיהה זו, תמיהה קיימת היא - עד שרבים (שהתנגדו לעיסוק בחכמה זו בכלל) כתבו שלא ללמוד שער זה;¹⁰ גם בתשובת נודע ביהודה¹¹ לא כלל שער זה ב"סדר תשובה" שכתב לחטוא שביקש ממנו הדרכה - ובאמת אין קשר נראה לעין בין החקירה באחדות הבורא ובין תשובה על חטאים.

קצת יישוב על התמיהה יש, בהקדמת הספר. הוא מסביר שספרו הוא ספר העוסק בחובות הלבבות, ומונה אותן; מצות אהבת ה', "לשמוע בקולו ולדבקה בו", "לעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם", "ואתו תיראו", "ואהבת לרעך כמוך", "ואמר ואהבתם את הגר וגו'". "לא תחמד אשת רעך ולא תתאוה וגו'", "לא תקום ולא תטור לא תשנא את אחיך בלבבך וגו'", "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך" ומסכם: ורבים כאלה. אבל עדיין אין בכך יישוב שלם; לא מצאנו שיעיד שער לאהבת הגר (אף שיש לכך קשר לעונה) או לאיסור החמדה (אף שיש לכך קשר לפרישות).¹² ואם ענין זה שונה, ולכן לא יוכל להכלל בפרקי המידות - אולי היה ראוי לציין זאת.

דבר אחד שאין בספרי האחרונים המשלבים את שני הנושאים, נתייחד בכל זאת ספר חובות הלבבות. תחום החקירה הוא מוגדר וברור, עד שבאמת התנגדו ללימודו; גם תחום המוסר הוא ברור, ומגיע עד לפרטי ההנהגה וההדרכה. לא החלק האחד ולא חבירו נפגע מכך - אדרבה, נראה שחלק המוסר התחזק בהיות חלק ההשקפה נותן לו כוח, וחלק ההשקפה מביט אל תורת המוסר, עד שאפשר לומר עליו "כל שמעשיו מרובים - מחכמתו".¹³

נראה שבמשפט זה טמונה התשובה. חיבור אחר בחכמת המוסר, מגדולי האחרונים, פתח גם הוא בפרק העוסק באמונה, בידיעת ה' ובבחינת הבריאה. והוא מעיר (חזו"א, אמונה ובטחון, א, א): "ההבדל במדות ובנפש לכאורה אינו ענין וקשר למדת חכמתם של האישים הנבדלים"¹⁴ ומדות משחורות לא יגרעו חכמת בעליהם... ומה הפסד לקנין החכמה אם הוא איש אכזרי... אבל אין הדבר כן באמת, כי חדל אצילות הנפש ונועם המדות הוא חדל בקנין החכמה הנטועה... והוא מסיים את הפרק (שם טו): "וכשם ששכלו של האציל נכון ודעתו דעת אמת, כן הדמיון שלו מכריע תמיד את כף האמת, ואמתת מציאותו יתברך מתקבלת על ליבו ללא היסוס וללא פקפוק".

לקוצר היריעה, הרחבה ביאור והעמקה לא הובאו במאמר זה, ובג"ה יובאו בהמשכו.

¹⁰ ליקוט של מקורות אלו נעשה בהקדמת החיבור "לב טוב", משם תקחנו.
¹¹ אר"ח (קמא) סימן לה.
¹² אולי יש בכך פתח להבנה של שיטתו במצוות אלו - האיסור אינו על הנקימה כמו על האדם החושב מחשבה כזאת. ואכמ"ל.
¹³ אבות פרק ג' משנה ט'. משל נאה תמצא באדר"ג פרק לד.
¹⁴ כלומר האנשים הפרטיים השונים זה מזה.

מ קובל לחלק את הלימוד שאינו הלכתי לשני תחומים; תחום המחשבה ותחום המוסר. מקובל גם לומר שבימינו ניטשטשו התחומים, ונעשו שניהם תחום אחד. ובאמת רבים מספרי המוסר הנלמדים ניכרת מגמה זו. כך בספר נפש החיים, שנלמד פעמים רבות במסגרת לימוד מוסר - אם כי בספר זה יש פרקים הניכרים בצורה ברורה כפרקים העוסקים במוסר, ואחרים שברור לכל שהם עוסקים בידיעת ה'. כך בספר ליקוטי אמרים - תניא¹, בו טווה אדמו"ר הזקן את הדרכתו² עם הסברים עמוקים בידיעת ה' - וגם בתורת הנפש. בספרי חסידות גם כן מעורבים שני התחומים; גם בספרי מוסר כמו מכתב מאליהו (שכידוע³ היה בקי גם בספרי חסידות ומביא מהם) יש משני העניינים, בא זה ולימד על זה.

שני התחומים הושפעו מצורת לימוד זו. ספרי המוסר, ודרשות המוסר, התקרבו לתחום הרעיוני, בעוד העוסקים בתחום הרעיוני שמים דגש במקרים רבים על תפיסות הקרובות לרעיונות של תורת הנפש.

העירוב בין המוסר וההשקפה הוא נראה כקיים גם בספרי הראשונים. ספר אמונות ודעות, הספר הגדול הראשון שנכתב בעניינים אלו, ונחשב אחד מהעיקריים בענין זה, מסיים בשער העשירי "ספר הפרישות השלמה".⁴ דבר זה עדיין אינו ראייה, שהרי הוא בא למנות את כל ענייני השקפת היהדות - בכלל זה עיקרי האמונה ויסודותיה,⁵ בכלל זה ראיית על נכונות האמונה, בכלל זה הסברים על פסוקי התורה (והרבה מכל אלה כנגד סברות הקראים ואחרים), ולמה ייגרע חלקה של "הנהגת האדם" לייחד לו גם כן שער בתוך "ספר הנבחר" באמונות ודעות.⁷ גם הרמב"ם המשלב פרקים רבים של הדרכה ומוסר בתוך ספר מורה הנבוכים אינו מיוחד בזה, שהרי לא ייחד בזה את ספרו הפילוסופי - גם בתוך ספר הי"ד כתב פרקים מיוחדים למוסר והשקפה, ואת ההלכות סיים בענייני מוסר. כך גם בנו - בתוך החלק המוסרי⁸ מספר "המספיק לעובדי ה'" לא מנע עצמו מלשלב פסוקים עם ביאוריהם ההשקפתיים.

יש ספר אחד מספרי המוסר הקדומים, בו עירוב שני התחומים נעשה במודע ובמוצהר;⁹ ספר זה הוא ספר חובות הלבבות. הספר פותח ב"שער היחוד", שהוא חיבור פילוסופי, הארוך יותר משאר שערי הספר. אחר כך הספר עובר ל"שער הבחינה", שהוא על ההתבוננות בעולם, וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ב', ב') "והיאך היא הדרך

¹ החלק הראשון, שהוגדר על ידי מחברו כ"חלק המוסר"; כך שמעת. החלק השני אמנם עוסק בעניינים שקשה לשייכם לתורת המוסר.
² אולי יותר נכון הרכותיו; כך נראה להוציא מהכתוב בהקדמת הספר.
³ עיין למשל בהוספות בסוף ספר קדשי יהושע, שכתב חתנו ר' אליהו יהושע געלדצעהלער.
⁴ כך נוסח ר"י קאפה. ר"י נ' תיבון מתייחס ל"ספר פרישות שלם" (!) ונותן כותרת של "שער הפרישות".
⁵ כאמונה בשכר ועונש, בביאת המשיח ובתחיית המתים.
⁶ כך שמו באחד מכתבי היד, שהוא מהדורה בתרא של רס"ג לפי ר"י קאפה.
⁷ גדולי העוסקים בחכמה ובפילוסופיה כתבו גם בחכמת המוסר והמידות, מבני ישראל ומאוה"צ. ואם נשתמש בלשון רמח"ל (הקדמת מס"י), "היא לברה חכמה".
⁸ כידוע הספר כלל כמה וכמה חלקים, בידינו לא שרד אלא חלק המוסר וחלק אחד נוסף.
⁹ לפי דרכנו אולי למדנו שדוקא עירוב מודע של שני יסודות יתרום לחיזוק כל אחד מהם, כשאחד תומך בחבירו; עירוב שלא במודע הוא שיכול לטשטש את התחומים.

מזל טוב!

לראש הכולל, הרב זכריה טובי שליט"א, להולדת הנכד
 לרב בן-ציון אלגזי שליט"א, לרגל הכנס בנו, אברהם אודאל, לעול תורה ומצוות
 לר' יהושע בהן, להולדת הבן

אומר: 'כולה שלי!' - זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו. הגמרא דנה בכפילות הלשון: "אני מצאתיה" ו"כולה שלי" ומעמידה את הטענות "כולה שלי" במקרה נפרד, בו שנים שילמו למוכר עבור חפץ מסויים והוא הקנה את החפץ לאחד מהם, וכעת הם מתווכחים מי קנה את החפץ, ומי צריך לקבל חזרה את כספו ולחפש חפץ אחר לקנות.

אך תוך כדי הדברים הגמרא שואלת - למה לא לשאול את המוכר? ותוס' מיד קופצים: מה יועיל לשאול את המוכר - הלא הוא עד יחיד ואינו נאמן לדיני ממונות ומתמצים שיהיה נאמן לפטור את זה שמעיד לטובתו משבועה, ולחייב את השני שבועה מדאורייתא.

אך, מקשה הקצות, הרי כל הדיון הוא סביב השאלה מי יקנה את החפץ ומי יקבל את כספו - ולכאורה אין בזה ויכוח על הברל של שווה פרוטה, ועד אחד אינו מועיל בפחות משווה פרוטה! אלא, מסביר הקצות, שאנו מסתכלים רק על הדיון הנוכחי, ונחשב שחולקים על כל החפץ הנידון. וכך גם בזה שהודאה בהלוואה אך טען שמועד הפרעון מאוחר יותר - נחשב שחולקים על כל שווי ההלוואה. וגם אצלנו חולק הקצות על חידושי הרי"ם וטוען שאם יש ויכוח לשלם במיטב או בשווה כסף - נחשב כויכוח על כל התשלום.

אך ניתן לתרץ את קושיית הקצות: אפשר לומר שדווקא בשנים ואוחזים בטלית הדין הוא על כל שווי הטלית משום שההחזר הכספי אינו במרכז הדיון אלא יוצא ממילא, ועובדה שאם ימות המוכר או יברח - מי שלא קנה יפסיד את כספו.

וניתן לומר חילוק נוסף, שבשנים אוחזין מדובר על שני חיובים שונים: למי שייך הכסף, ולמי מגיע החזר מהמוכר: כרגע אנו דנים אם התופס השני של הטלית, ולא עם המוכר, ואילו בדין של כופר במועד הפרעון ובמיטב כולם דנים על אותו החוב.

גמרא ב"ב ז'. מביאה סתירה באופן תשלום הנזיקין, בין חובת התשלום במיטב לבין האפשרות שהתורה נותנת לשלם אפילו בשווה כסף, דהיינו מטלטלין. הגמרא מביאה תרוץ ראשון (שאותו תדחה בהמשך) לחלק בין מי ששילם **מרצונו** למי שהיה צורך לתבעו ולהוציא את הכסף בבי"ד **בעל כורחה**.

וצריך עיון: מה הסברא לחלק בין מי שהיו צריכים לקחת אותו לבית דין לבין מי שבא לשלם מעצמו, ומניין לחייבו ב"קנס" של חובת התשלום במיטב?

מסביר חידושי הרי"ם: אם המזיק רוצה לשלם משווה כסף, ואילו הניזק דורש דווקא קרקע מיטב - אין כאן ויכוח על כמות התשלום אלא רק על אמצעי התשלום, ואם כן - הויכוח כאן הוא על פחות משווה פרוטה, והלכה למשה מסיני שאין ביי"ד יושבים אלא על שווה פרוטה. לכן ביי"ד לא יזוקקו להוציא מיטב מהמזיק אם הסכים לשלם מעצמו בשווה כסף. אולם אם המזיק לא רוצה לשלם אלא ע"פ בית דין - הדיון הוא על יותר משווה פרוטה ולכן בית הדין יושבים ודנים. מכיוון שבי"ד ישבו ויחייבו אותו לשלם, יגבו ממנו במיטב, כדין.

אומנם הקצות (בסימן ע"ג) חולק על הסבר חידושי הרי"ם וסובר שמחלוקת זו, אם לשלם במיטב או משווה כסף, נחשבת למחלוקת בכל סכום התשלום - וגם לזה יזוקקו ביי"ד לדון. הקצות מביא מקור לדבריו:

התובע חברו והלה מודה שחייב, אך טוען שלא הגיע מועד הפרעון - המבי"ט מחייבו שבועה מדאורייתא. ולכאורה - הרי הם חלוקים בפחות משווה פרוטה - ודין זה כלל לא יבוא בפני בית דין!

אולם הקצות חולק על המבי"ט, ולשיטתו - הנתבע כופר בכל, אע"פ שמודה שחייב לשלם במועד מאוחר יותר. ומביא ראיה לדבריו מסוגיית "שנים אוחזים בטלית":

המש' בתחילת ב"מ מספרת כך: "שנים אוחזין בטלית: זה אומר: 'אני מצאתיה!', וזה אומר: 'אני מצאתיה!'; זה אומר: 'כולה שלי!', וזה

השאלה השבועית ?

ברכת התפילין

חרב בן-ציון אלגזי שליט"א

שאלה: קיי"ל לגבי כל המצוות שצריך לברך עליהם עובר לעשייתן, קודם עשיית המצווה, אבל במצווה נמשכת כגון תפילין, יכול בדיעבד לברך אף לאחר שהניח, מפני שהיא מצווה נמשכת, שעוד התפילין עליו. וקשה, א"כ מדוע מי ששכח לברך ברכת הקידושין, לא יוכל לברך לאחר הקידושין, הרי היא עודנה מקודשת, ומדוע הפסיד את הברכה (למ"ד שברכת הקידושין היא ברכת המצוות).

התשובה אי"ה בגליון הבא

תשובה לשאלה הקודמת: שאלנו, מדוע מי ששוחט עם כוונה בדווקא שלא לשם שחיטה, שחיטתו פסולה, ואילו אישה שהטבילה בע"כ, טבילתה כשרה. ונראה לומר, שכאשר הטבילה בע"כ, הרי שכיוונה לשם טבילה, אע"פ שזה לא היה לרצונה, ואדרבה, ככל שהיא מתנגדת יותר, כך מוכח יותר שהיא מתכוונת לשם טבילה, שהרי אם היתה זו רחיצה בעלמא, לא הייתה מתנגדת. הרי שיש כאן כוונה לשם טבילה אע"פ שאין זה רצונה, משא"כ בשוחט שבמפורש התכוון שלא לשם שחיטה.

שבת שלום!